

DR. HÜSEYİN BUDAK YAZDI

DR. HÜSEYİN BUDAK

Bu yazımızda Gümüşhane'nin medarı iftiharı olan Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi'nin hayatına biraz daha derinlemesine bakıp onun Kars cephesinde Osmanlı Rus savaşına katılmasından bahsetmek istiyoruz.

Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi'nin İlk haccı H.1280-1863 dedir.. İskenderiye de 13 gün kalır. 50 yaşındadır. Ardından İstanbul'a döner. Zamanını Fatma Sultan camiinde ilim ve irfanla geçirir. Kitaplar yazar insan yetiştirir. H.1293 (1876)'da Şeyhül Harem Hacı Emin Paşa'nın kızı Havva Seher hanımla evlenir, 1877/1878 Doğu cephesinde Türk – Rus savaşına katılmak üzere Trabzon üzerinden Kars cephesine sevenleri ile gider.

Mustafa Feyzi efendi menekıbnamede bunu anlatır.

İkiyüz doksanı geçmişti dört sal
Muharipdi bize küffar-ı bed hal
Trabzondan geçip gitti gazaya
Biraz ihvan refik oldu ziyaya
Dediler Kars'a gitti hazreti pir
Muharipler anında oldu dildar
Dahi avdetle geldi şehri of a
Tarikat verdi bi keyfi sunuf'a
Dedi Iyd-ı fıtırdan sonra Şahid
Gider Batum a tekrar ol mücahid.
Aduva hem tüfenk atdı dediler.
Görenler böylece naklediler.
Vezir-i Ekrem ü efham kumandan
Riayetler iderdi Şeyh'e candan.
O yerde olduğu müddet demadem
Hadem tayin idildi birçok âdem.
Gazada olduğundan hazreti pir
Adu oldu o yerde kahru tedmir
Rikabında yürüken cemm-i azam
Dahi paşa-yı pür fazl u muazzam
Düşer paşmak o pay -ı paki pirden
Alur paşayı azam anı yerden

Öper sürme çeker çeşme guban
Dahi takbil ider akdam-ı yarı
Maiyette olan birçok emiran
Ferikler hem livalar mir-imiran
Öperler bir bir ol peşmak-ı paki
Sürerler sürme veş çeşmane haki
Görünce hazreti paşa-yı agâh
Muazzez eylesün dareynde Allah
İşaretdür didi hayrul gazaya
Tazarrü eyledi Ahmed Ziyaya

24 Nisan 1877’de Rusya, müttefikleri Romenler, Sırlar, Karadağlılar ve Bulgarlar’la birlikte Osmanlı Devleti’ne savaş açtı. Tarihte *Doksan Üç Harbi* olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı farklı cephelerde oldukça zor şartlarda yapıldı. Dogu cephesinde savasmak amacıyla, düşman hücumu karsısında Trabzon yolu ile Kars’a giden Gümüşhanevî’nin müridleri ile birlikte cephede fiilen savaşa katıldığı ve askere manen moral desteginde bulunduğu söylenmektedir. 0 senenin 9 Eylül’ünde başlayan Ramazan ayına kadar savaşa devam eden Gümüşhanevî’nin savaşın hafiflediği ve durakladığı bir sırada Of’a geldiği ve Ramazan ayı boyunca burada 280’i askın talebeye Râmûz okuttuğu birçok kisiyi de halvete sokarak hilafet verdiği bildirilmektedir. Bayram sonu tekrar Batum’a giden Gümüşhanevî’nin bizzat silahı ile savaşa girdiği ve düşmanakarşı kurşun sıktığı anlatılmaktadır. Basta Batum cephesi ve kolordu kumandanı Müşir Derviş Pasa olmak üzere diger subayların çok hürmet ve itibar gösterdiği nakledilmektedir. Bu savaştan hemen sonra Gümüşhanevî, İstanbul’a dönmüş, Savaş iki cephede yapılmıştır. Balkanlarda ve Kafkas cephesinde. Kafkas- Doğu cephesinin başkomutanı Ahmet Muhtar Paşadır. Genç çok kabiliyetli bir askerdir. 1839 da Bursa da doğdu. İlk olarak Bosna’da Ömer Paşanın yanında Karadağ savaşlarına katıldı. 1869 da Yemen’e tayin edildi. Arap isyanlarıdaki başarısı ile 1871 de müşir –mareşal general rütbesini kazandı. Ahmet Muhtar Paşa 16 Mart 1877 tarihinde başkumandanlık görevini üstlenmek üzere deniz yoluyla Trabzon’a , oradan da 30 mart 1877 de Erzurum’a ulaştı. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Gaziosman paşa’dan 7 yaş küçüktü. 38 yaşındaydı. 32 yaşında müşir olmuştu. Kendisi binbaşı iken o sırada gene müşir olan Derviş paşanın maiyetinde kurmay olarak çalışmıştı. Bu savaşta ise Derviş paşa, Ahmet Muhtar Paşanın emrine verilmişti.

Ahmet MuhtarPaşa

Savaş patladığında Kafkasya cephesinin sınırında bulunan her iki devlete ait kuvvetler;

Osmanlı Kuvvetleri..... 90 000 asker

Sahra topu..... 97 adet.

Ordumuzun 70900 askeri Kars –Ardahan, D. Beyazıd'da, 20.800 asker Batum cephesindeydi. Müşir lofçalı Derviş Paşa bir kol ordu ile Batumda idi. Erzurum kalesi Erzurum valisi müşir Kurd İsmail Paşa'nın (Kars doğumlu) emrine verilmişti.

Ermeni asıllı Rus Generali Melikof'un Rus Kuvvetleri 125000 asker

Top...189 , Ölen Rus askeri 2273.

Osmanlı kuvvetleri 2500 şehid, 4500 kayıp, 17000 esir verir. Toplam Osmanlı kaybı Hüseyin Hamipaşa komutasında.....24000

Doğu cephesinde savaş General Turgassof'un **30 Nisan'da** Doğubeyazıt'ı ve **17 Mayıs'ta Ardahan'ı** almasıyla batı (Tuna cephesinden) çok önce başladı. (Öztuna 2008 ;46-48) General Hasgussof Doğubeyazıtta, karşında Faik Paşa var, (Van ordusu). Ruslar hücum ile Ardahan zaptederek pek çok esir aldıkları gibi 80 kadar top yiyecek ve cephanede ele geçiriler. S.54

20 Nisan da Ruslar Doğubeyazıt'ı ele almışlar ve Eleşkirt üzerine yürümüşler. Van ordusu: Doğu Beyazıt'ta :11.400 asker, 2 tabur piyade, 2 bölük süvari, bir batarya topu vardır. Van ordusu, Faik Paşa komutasındadır. Solda Delibalta geçidini savunan Mehmet paşa vardır. (şehid olmuştur). Bu başarılarından cesaret alan Rus generali Kars'a doğru ilerlerken 21 Haziranda Halyoz meydan muharebesinde Ahmet Muhtar Paşaya yenildi. 25 Haziranda Muhtar paşa bizzat başkumandan Ermeni general Melikof'u Zivin meydan muharebesinde mağlup etti. Bunun üzerine Çar Melikof'u azletti. Ve Kafkas cephesi baş komutanlığını kardeşi Grandük Mihaylo'ya verdi. Meraşal Grandük Mihaylo Çarın 3 erkek kardeşinden küçüğü olup, 45 yaşında bulunuyordu. Bir yaş büyük kardeşi Grandük Nikola ise Tuna cephesi başkumandanı idi. 25 Haziranda Der Gusakov ile yaptığı çarpışmada düşmanı geri çekilmeye mecbur bıraktı. 25 Ağustosta yapılan Gedikler muharebesi de Osmanlı ordusunun zaferi ile neticelendi. Bu muharebede 1000 mehmetçik şehit olurken üç bin Rus öldürüldü.

9 Eylül 1877 de Ramazan başladı. *Ahmet Ziyaüddin hazretlerinin Ramazanda of Çafaruksa' ya geldiği kütüphane yaptığı ve bir medresde ders okuttığı belirtilmektedir.* Buna göre Gümüşhanevi gerçektende zafer kazanılam Holyoz, Zivin, Gedikler gibi muharebelere katılmıştır. Bu Kars savaşı düşman ilerlermesini durduran başarılı savunma savaşları olmuştur. **7 Ekimde** Ramazan son buldu. Kış şartları başlamış oldu. Ruslar 14 Ekimde Aladağ'daki (Digor) Türk kuvvetlerine taarruz ederek kuşattılar. Ordunun sağ kanadını teşkil eden bu kuvvetler 6500 piyade ile 42 toptan ibaretti. Ahmet muhtar ğpaşa geri çekilme kararı aldı. Kars'ı Hami Paşaya bırakılarak Erzurum'a çekildi. Böylece ordunun tamamen dağılam ihtimaline engel oldu. Bu geri çekilme hareketi sonradan avrupada harp akademilerinde kurmay adaylarına okutulmuştur. Komutan Ferik Ömer Paşa ve hacı Reşid Paşa , Bes liva, ikiyüz elli subay ile 6500 erden kurulu birlik bütün silahları ve cephaneleriyle teslim oldu. (19 Kasım 1877) Enver Ziya Karal'a göre ise; Kars Kalesi ile birlikte 5 Paşa, sekizyüz subay, 17000 er , üç yüz top, pek çok mühimmat da düşman eline geçmiştir. Yıldız laçinel'in verdiği bilgiye göre; 1881 yılına Kadar 11 bini şehir merkezinden olmak üzere 82.000 Kisi Erzurum'a göç ettiler. 1918 de Kars tekrar Türkiye'ye iade edildi. (33 yıl sonra)

Batum Cephesi; Ruslar General Oklobiyo komutasında bulunuyor. Yanında General Denibeokov ve Gen. Shelemetov var. Shelemetov savaşta ölüyor.

Ardahan da Hüseyin paşa ve Liva komutanı Hasan paşa vardı.

Batum'da ise Müşir Lofçalı İbrahim Derviş paşa (1817-1896) savaş sonuna kadar Batum limanını başarı ile savunmuştur.

Savaş için sonuç olarak şu söylenebilir; Rus taarruzunun ilk hedefi Erzurum'un ele geçirilmesi idi. Ve 6 ayda bunu gerçekleştirilmesi planlanıyordu. Fakat Aziziye tabyasındaki başarılı savunma savaşı ve Ahmet Muhtar Paşanın başarılı ricat savaşı ile Ruslar doğu cephesinde istenilen başarıyı elde edememişti. Fakat batı cephesinde Balkan cephesinde İstanbul önlerine kadar gelmiş. Erzurum'u Kurt İsmail paşaya bırakan Ahmed Muhtar Paşa Çatalca savunması ile görevlendirilmiştir. Sonuçta savaş kaybedilmiştir.

Şunu görmemek olmaz; Rus ordularının başında doğu cephesinde Çar'ın bir kardeşi Batıda diğer kardeşi Grandük ünvanı ile bulunuyordu. Bizde ise içimizdeki hainler padişahımıza darbe yapıp Sultan Aziz'i şehid etmiş, özgürlük vs. diyor, iç çekişmelerle uğraşıyordu. Şehzadeler de general rütbesinde değildi veya cephede değildi. Prens Sebahattin Paris'te gezmekteydiler.

24 Nisan 1877 de Rus harbi resmen ilan edildiğinde Ahmed Ziyaüddin 64 yaşındadır. İlmin ve kemalin zirvesinedir. O içinde bulunduğu topluma karşı sorumluluğunu hem ilmi dirayeti hem mücahit karakteriyle ortaya koyduğunu belirtmek gerekir. Gümüşhanevi hazretleri İslamı sünnete bağlı olarak her yönüyle yaşamış örnek bir şahsiyettir.

NOT: Karabağ'ı yeniden alan Muzaffer Azerbaycan ordusuna aşk olsun. Karabağ Azerbaycandır.